

БОГДАН ГАВРИЛІВ – ДОСЛІДНИК ІСТОРИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА ПРИКАРПАТТЯ

Кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Прикарпатського університету імені Василя Стефаника Богдан Михайлович Гаврилів – відомий на Івано-Франківщині краєзнавець, визнаний фахівець з історії галицького краєзнавства, музеєзнавства і пам'яткознавства, який вже не один десяток років успішно займається науково-педагогічною та громадською діяльністю.

Народився Б.Гаврилів 1 грудня 1943 р. в приміському с.Опришівці (нині м.Івано-Франківськ) у багатодітній родині службовця. Ще під час навчання в початковій та середній школах у сусідньому с.Чернієві пробудився у майбутнього історика інтерес до минулого рідного краю. Одночасно було захоплення і художньою літературою, переважно історичними романами. Юнак завжди мріяв мати власну бібліотеку, але в багатодітній сім'ї наймолодшому для цього завжди бракувало коштів.

Юнацькі роки Б.Гаврилів припадають на період так званого післявоєнного соціалістичного будівництва. Через сімейні обставини в останній рік десятирічки навчався у вечірній школі робітничої молоді, яку успішно закінчив 1960 р. Водночас працював підсобним робітником на будівництві; пізніше були навчання у профтехучилищі на токаря, служба у військово-морському флоті, звідки його навіть направляли у військове училище. Але мрія про подальше навчання, зокрема на історичному факультеті, ніколи не залишала допитливого юнака.

У серпні 1965 року Б.Гаврилів, ще будучи у військовому мундирі, поступив на навчання на історичний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту. Набутий після середньої школи 5-річний нелегкий життєвий досвід став у пригоді йому під час навчання у вузі, де він завдяки своїй працьовитості та старанності привернув увагу студентського активу і ректорату. Вже на другому курсі Б.Гаврилів стає членом інститутського профкому та головою студентського наукового товариства (СНТ), бере активну участь у роботі наукового історичного гуртка, яким керував доцент Я.С.Мельничук. З науковими повідомленнями Б.Гаврилів успішно виступає на республіканських і всесоюзній студентських наукових конференціях, був навіть переможцем (у 1969 р.) республіканського конкурсу на кращу студентську наукову роботу з відповідною рекомендацією та запрошенням в аспірантуру Київського університету.

Але в період тоталітарної системи, коли завершувалась так звана “хрущовська відлига”, стати йому молодим ученим з Галичини не судилося. Більше того, служба безпеки в м. Івано-Франківську завела на кращого випускника історичного факультету Б.Гавриліва персональну справу. Причиною такого переслідування та наступного звинувачення став письмовий донос в КДБ трьох мстивих студенток-однокурсниць, які повідомляли компетентні органи про націоналістичні погляди Б.Гавриліва, що надмірно захоплювався минулим України. Тому не випадково прилюдно обізвав шовіністично настроєну студентку-росіянку “москалькою”. Таким чином, Б.Гавриліва звинуватили у “націоналістичних та аполітичних висловлюваннях” і позбавили диплома з відзнакою, направлення в аспірантуру і навіть місця праці в м. Івано-Франківську, де він постійно проживав. Пізніше партійні органи дали негласну вказівку відправити молодого спеціаліста на роботу в село. Так у 1970 р. Б.Гаврилів опинився на педагогічній праці в Горохолинській СШ Богородчанського району; працював добре, організував та керував кращим у районі шкільним патріотичним клубом “Пошук” та сільським краєзнавчим музеєм, який він особисто організував. Разом з тим, у 1969 та 1970 рр. Б. Гаврилів на громадських засадах брав активну участь в організації та проведенні Прикарпатських історико-краєзнавчих конференцій, де автор цих рядків вперше познайомився з молодим краєзнавцем.

1974 р. з великими труднощами Б.Гаврилів повертається на роботу і проживає в м. Івано-Франківську, де працює на обласній станції юних туристів та веде заняття краєзнавчих гуртків, створює тут методичний кабінет, а 1976 р. його запросили на постійну педагогічну роботу в технічне училище № 1, у якому раніше навчався.

Під час перебування в м. Івано-Франківську Б.Гаврилів продовжував підтримувати зв'язки з кафедрою історії пединституту, виявляв інтерес до науки, тому не випадково 1977 року з ініціативи завідувача кафедри Я.С. Мельничука та за підтримки тодішнього ректора О.А.Устенка був запрошений на лаборантську й педагогічну роботу за сумісництвом на історичний факультет, щоправда з умовою – створити до ювілею інституту Музей історії освіти Прикарпаття, який урочисто було відкрито у 1980 р. до 40-річчя заснування першого на Прикарпатті вузу. У цьому ж році Б.Гаврилів за особистим розпорядженням міністра освіти був призначений його завідуючим. На цій посаді він пропрацював до 1990 року. На базі музею та історичного факультету успішно діяв міський народний університет пропаганди пам'яток історії та культури під керівництвом Б.Гавриліва, який був обраний делегатом IV республіканського з'їзду цього товариства у Києві. В цей період Б. Гаврилів

підготував до друку більше десятка історико-краєзнавчих праць, але вони не могли бути опубліковані з ідеологічних міркувань.

1987 р. в Ужгороді у видавництві “Карпати” Б. Гаврилів (у співавторстві) опублікував першу свою книгу “Маршрутами слави Прикарпаття”, подолавши цілу низку цензурних понижень та інструкцій, які нав’язували певні ідеологічні догми.

Під час перебудови та з початком національного відродження стала можливою демократична реабілітація людей, яких раніше вважали нелояльними до радянської влади та звинувачували в націоналізмі. У зв’язку з цим, влітку 1990 р. нами нарешті було запропоновано Б. Гавриліву посаду викладача на щойно створеній кафедрі історії України. Правда, автору цих рядків пізніше довелося відстоювати в ректораті призначення Б. Гавриліва викладачем кафедри через те, що зголосилися нові претенденти із вченими ступенями.

Нам сьогодні приємно відзначити, що Б. Гаврилів досить активно включився в роботу новоствореної кафедри історії України, до речі, першої в Україні серед педвузів. Майже 3 роки він на громадських засадах виконував обов’язки заступника завідувача кафедри, одним із перших по-новому розробив курс лекцій з історії України для студентів неісторичних факультетів та опублікував для них методичні матеріали. Він регулярно виступає з науково-просвітницькими лекціями з проблем так званих “білих плям” історії України та Галичини в чисельних освітянських колективах і військових частинах.

Як відомо, навчально-методична та виховна діяльність кафедри історії України, яку очолює автор цих рядків, поширена на всі факультети та інститути університету, але основну увагу професорсько-викладацький склад кафедри приділяє фаховій підготовці студентів історичного факультету. Б. Гаврилів веде нормативний курс “Історичне краєзнавство і музеєзнавство” на I-II курсах, а також спецкурс “Розвиток історичного краєзнавства в Галичині у XIX – поч. XX ст.” на V курсі. На IV курсі він є постійним науковим керівником курсових робіт студентів з написання історій населених пунктів, в яких вони проживають.

1996 р. Б. Гаврилів успішно працював під нашим керівництвом і захистив у Чернівецькому університеті кандидатську дисертацію на тему “Розвиток історичного краєзнавства на Прикарпатті у XIX – поч. XX ст.”, яка в наступному році була опублікована монографією під заголовком “Галицьке краєзнавство”. Пропонована робота є першим спеціальним дослідженням актуальної наукової проблеми: створення та діяльності прикарпатської історико-краєзнавчої школи у XIX – поч. XX ст. та наукової спадщини її головних українських представників. У передмові до цього видання підкреслено, що на значному фактичному докумен-

тальному матеріалі авторові вдалося показати різні напрямки краєзнавчої діяльності, і, перш за все, істориків-професіоналів, а також конкретний внесок представників галицької інтелігенції в українську історіографію. Комплексний підхід до розкриття проблем дав змогу автору охопити широке коло питань і показати стан українських історико-краєзнавчих досліджень на Прикарпатті. Проаналізувавши основні напрямки науково-організаційної діяльності краєзнавців і дослідників історії Прикарпаття, які об'єднувалися в науково-освітні гуртки і народознавчі товариства ("Руська трійця", Коломийський гурток етнографів, "Галицько-руська Матиця", Станіславський громадівський гурток та Наукове товариство імені Т.Шевченка), Б.Гаврилів у своєму дослідженні підсумовує, що етноісторичні та етнокультурні дослідження регіонів і відповідно історичне краєзнавство як наука та діяльність відіграють велику роль у вихованні патріотизму, у вивченні та збереженні історико-культурної спадщини українського народу.

Серед цілої низки навчально-методичних видань Б.Гавриліва за останні роки привертає увагу посібник "Історичне краєзнавство", виданий 2001 р. у співавторстві. Відомо, що в умовах радянської партійної-тоталітарної системи історичне краєзнавство, в основному зводилось лише до вивчення так званих революційних, бойових і трудових традицій, а дослідження минулого піддавалися ідеологічній цензурі. Практично лише в останні роки стала доступною історико-культурна спадщина українських дослідників XIX-XX ст. Але і в наші дні, на думку сучасного київського історика Юрія Мицика, краєзнавство в цілому по Україні залишається занедбаним. Ця проблема власне ще понад 100 років тому хвилювала Івана Франка, але відсутність української державності не дала можливості реалізувати ці патріотичні наміри. Тому підготовлений навчальний посібник для студентів був розроблений на матеріалах з історії регіону і всебічно висвітлив теоретичні та методичні проблеми історичного краєзнавства. Студенти мають можливість познайомитись з основними джерелами з історії краю, формами і методами їх пошуку та опрацювання, а саме: як здійснювати на практиці організацію краєзнавчої роботи в навчальних закладах, збір місцевого матеріалу для громадського музею, вивчення та написання історії населеного пункту. В посібнику передбачено також всебічне вивчення музейних та архівних фондів, які є основою краєзнавчої роботи.

Другу частину вищеназваного посібника складає "Хрестоматія з історичного краєзнавства. Збірник документів та матеріалів". Крім законів України "Про музеї та музейну справу", "Про охорону культурної спадщини" подається Статут Всеукраїнської спілки краєзнавців, положення

про національний заповідник “Давній Галич”, список пам’яток архітектури Івано-Франківської області, довідник краєзнавців Прикарпаття XIX-XX ст., а також історія Прикарпаття в бібліографії.

Поряд з науково-педагогічною діяльністю Б.Гаврилів проводить значну громадську і науково-дослідну роботу з проблем краєзнавства, зокрема пам’ятокознавства і музеєзнавства. 1996 р. він був обраний головою Івано-Франківської обласної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців, яка має певні організаційні та творчі здобутки, зокрема в справі підготовки та публікації більше 100 книг з історії міст і сіл Прикарпаття. 1997 р. Б.Гавриліву за активну популяризацію історико-культурної спадщини українського народу було присвоєно звання заслуженого працівника культури України. За його ініціативи та у співавторстві були вперше опубліковані книги: “Давній Галич в пам’ятках історії та культури” (1999), “Пам’ятки історії та культури Івано-Франківщини” (2001), “Краєзнавці Прикарпаття” (2002), “Івано-Франківськ у пам’ятках історії та культури” (2001) та інші.

В період незалежності України за участю 40 співавторів Б.Гаврилів надрукував 60 окремих видань з числа всіх 400 його публікацій. Об’єм лише цих окремих книг та брошур сягає 10 томів. Крім того, він є редактором альманаху “Краєзнавець Прикарпаття”. Пишучи ці рядки, автору приємно відзначити, що у 2001 році Б.Гавриліву як представника сучасної Прикарпатської історичної школи одним із перших було прийнято у дійсні члени історико-філософської секції НТШ.

Характерною особливістю більшості праць ювіляра є новизна тематики, широке використання в публікаціях документально-ілюстративного матеріалу (пам’яток історії та культури). Ним зібрані цінні краєзнавчі колекції, які успішно використані в експозиціях 15 створених ним музеїв та краєзнавчих кабінетів. Про деякі з них він підготував путівники та методичні рекомендації. Так, у 1991 році доцент Б.Гаврилів під керівництвом автора цих рядків розробив тематику та структуру кабінету історії України на історичному факультеті Прикарпатського університету. Урочисте відкриття кабінету відбулося на початку січня 1992 року. В цьому ж році навчально-методичний кабінет Міністерства вищої освіти України схвалив й узагальнив досвід роботи першого у вузах кабінету такого типу й опублікував брошуру “Кабінет історії України в навчальному процесі”. У 1992 році було також надруковано тематико-експозиційний план кабінету і його зміст в “Українському історичному журналі” (№ 7. – С. 45-63). В наступні роки було створено кабінети історії українського війська та історії Прикарпаття, Музей кафедри історії України та Музей історії м. Івано-Франківська, які про-

фесорсько-викладацький склад постійно використовує для поглибленого засвоєння студентами нормативних курсів історії країни, а також виховання в молоді національної свідомості.

У нашій статті ми торкнулися лише окремих сторінок багатогранної наукової та громадської діяльності ювіляра. Але читач може почерпнути більше інформації, ознайомившись з книгою "Краєзнавчий збірник на пошану Богдана Гавриліва".

Богдан Михайлович, долаючи життєві труднощі, зустрічає свій ювілей в повсякденних клопотах і творчій праці, закликає молодь до всебічного вивчення історико-краєзнавчих проблем та збереження історичної пам'яті, до написання та публікацій історії міст і сіл свого краю. Не дивлячись на проблеми із здоров'ям, він постійно знаходиться у руслі наукового і громадського життя, користується заслуженим авторитетом серед колег та студентів.

Кафедра історії України Прикарпатського університету імені Василя Стефаника, обласна організація Всеукраїнської спілки краєзнавців та автор цих рядків сердечно вітають ювіляра з його 60-літтям, бажають йому міцного здоров'я і ще багато років науково-творчої праці, яка сприятиме розвитку регіональної наукової історіографії та справжньому національному відродженню в Україні.

The article gives some brief information and it also analyzes science activities of the doctor in the field of historical sciences professor at the cathedra of Ukrainian history (Precarpatian University after V.Stefanyk). Bogdan Havryliv (in honour of his 60-th jubilee).

The is famous after his country studding activity (history of Halych), his museum-and monument investigation, who occupies with scientific and pedagogical and common activity.